

„состояние душевной тишины“⁴. Teprve tehdy je připraven zaujmout nový postoj k celému světu. Poezie v romantismu je mimo jiné vnímána jako prostředek k popisu historických událostí a legendarizace osobnosti – autor uzavírá třetí kapitulu své monografie právě zmíněním Puškinovy fascinace Napoleonem.

Kapitola čtvrtá nese název *Романтический психологизм в лирике Пушкина*. Smirnov v ní opět srovnává poezii klasicismu a romantismu, tentokrát však z hlediska emocionálnosti. V popředí klasicismu stojí moudrý a praktický člověk, zatímco romantická duše je přeplněna emocemi, náladami a neklidnými myšlenkovými pochody. Autor tak prostřednictvím svého hrdiny neustále produkuje nové myšlenky a názory. Tato „přehnaná“ pozornost k vnitřnímu světu lyrického hrdiny sblízuje sentimentálního Karamzina a romantika Puškina. Smirnov nachází pouze jediný rozdíl: u Karamzina vystupuje jako prostředek k upevnění etické individualnosti, zatímco u Puškina je veškerá pozornost upřena k ideálům krásy. Autor monografie tento přechod od sentimentalismu k romantismu označuje termínem „смена ценностной ориентации“⁵.

Monografie je po obsahové stránce vydařeně sestaveným celkem. Jejím nesporným kladem je stále přítomný srovnávací aspekt – dotýká se nejen samotného romantismu, ale srovnává jej stále s literaturou klasicismu a sentimentalismu. Kladem je Smirnovova zasvěcenost (je např. autorem monografie o ruském klasicismu) takže zvolená problematika je probírána z autorem zvolených zorných úhlů pečlivě se zahrnutím konkrétních výsledků jeho nejnovějšího zkoumání romantické tvorby. Monografie také vyniká svou důsledností. Autor svůj výklad směřuje k objektivnímu výkladu Puškinova díla v dobovém kontextu. Je doplněna objemným soupisem literatury, obsahem a dalšími biografickými prameny.

Hana Machourková

Kam s ní? – o próze Anatolije Kima

Sováková, J.: Románový svět Anatolije Kima. Fakulta pedagogická Západočeské univerzity v Plzni, Plzeň 2008, 174 stran.

Anatolij Kim (nar. 1939) je bezesporu jedním z neoriginálnějších současných ruských spisovatelů. Ruský Korejec nebo korejský Rus původem, povoláním (po mnoha jiných) nakonec ruský spisovatel – prozaik, romanopisec, zaměřením někdo, kdo se jen těžko definuje pomocí „zavedených“ pojmů užívaných ve filozofii, genologii, poetice či v literární historii.

Najít jeho místo ve vývoji ruské literatury a pojmenovat specifické rysy jeho románové tvorby, tedy úkol, kterého se s energií a entuziasmem Jana Sováková ujala, je rozhodně mimořádně nesnadný. Jde o první monografii o Kimově tvorbě u nás, proto lze její práci považovat za důležitý krok v syntetičtějším uchopení originálního díla, jemuž jen těžko budeme hledat rovné v ruské i české literatuře.

⁴ Смрнов, А. А.: Романтическая лирика А. С. Пушкина как художественная целостность. Москва 2007, с. 145.

⁵ Там же, с. 229.

Sováková člení svoji práci podle Kimových románů – od *Veverky* k románu *Otec-Les* a následně k *Jonášovu ostrovu*. Každý z románů charakterizuje co jeho specifických prvků, sleduje Kimovu práci s motivy, jeho vypravěče, postavy románů, pídí se po myšlenkových dominantách. A zjišťuje, že Kim, ač se jeho romány v něčem různí, je spisovatel podivuhodně konzistentní, jenže na současné literární poměry „jiný“. V souvislosti s touto „jinakostí“ pak vyslovuje Sováková tezi, že Kim přesáhl postmodernistickou literární tvorbu a je jedním z těch, kteří v ruské literatuře otevírají éru postrealismu jako směru, jehož existence byla teoreticky předpovězena a odvozena z logiky literárního vývoje i z jistých náznaků objevujících se v konkrétních literárních dílech přelomu 20. a 21. století (v teorii např. Lipoveckij či Lejderman). Vidí také Kimovu přímou návaznost na literaturu o století starší, na ruský symbolismus, ale i na vývoj ruské prózy v první polovině 20. století, konkrétně např. na Bulgakova.

Sympatické je, že Sováková usiluje o pochopení a pojmenování dominant Kimova modelu světa a jeho filozofického směřování. Při analýze všech tří románů tak neustále naráží na Kimovo ambivalentní kulturní vktovení do dvou diametrálně odlišných kultur, přičemž ona odlišnost může být definována jako tradiční protiklad východní a západní kultury, ale také jako protiklad kultury hmotné a duchovní, diskrétní a holistické, kultury světa „bez boha“ a „s bohem“, lokální a univerzální – a podobných protikladných charakteristik bychom možná mohli najít ještě několik. Při charakteristice takového modelu světa autorka osciluje mezi pojmy a kategoriemi spíše příslušejícími filozofii i spíše patřícími do instrumentária religionistiky, hledá co nejadekváttnější přístup ke sjednocení toho, co „nabízí“ tradiční čínská filozofie, gnosticismus, taoismus, hinduismus, hledá paralely v křesťanství, využívá prací ruských i neruských filozofů (P. Florenskij, C. G. Jung, Teilhard de Chardin aj.), pokouší se o jejich syntézu. Důvodem je jí fakt, že Kim ve svých dílech směřuje právě k holistickému pojetí světa jako univerzální kosmogonické jednoty čímsi/kýmsi orientované, prochnuté specifickou subjektivností, duchovností, umožňující jednotlivci onu všejednotu do jisté míry intuitivně vnímat, být její součástí, dotýkat se jí svým bytím i svými myšlenkami (to zejména v *Jonášově ostrově*, ale nejen v něm), podílet se na ní svým proměnlivým bytím i reverzibilním duchovním bytím. V románech zachycované bytí literárních postav chápe jako cestu k poznání: „K tomu, aby člověk dospěl ke sjednocení s Kosmem a uvědomil si nesmrtnost, musí projít v tělesném obalu pozemským světem, poznal (poznat? – J. D.) jeho zákonitosti a sám sebe.“ (s. 158) Úkol je to vskutku nesnadný, protože Kimův koncept světa připouští mnohé z toho, co se v jednotlivých koncepcích objevuje – jeho model světa tohle vše umožňuje: je prostupný v čase i prostoru, je odosobněn v tom smyslu, že jeho postavy se mohou svébytně mísit se svými předky či následovníky, prolínají se se světem přírody, ať již jsou to zvířata nebo rostliny, s nimiž tvoří homogenní světové společenstvo vzájemně propojené a koexistující v dynamickém kontaktu nastolujícím momentální rovnovážný stav mezi vzájemně protikladnými principy. Takový model světa je v dané komplexitě skutečně dosti unikátní – proto Sováková sahá po srovnání např. s tím, jak svět nahlízejí spisovatelé spjatí s tzv. magickým realismem, i když v některých náznamech bychom podobnou práci s včleněním jedince do řádu světa našli i u jiných ruských spisovatelů 2. poloviny 20. století, např. u V. Rasputina.

Nedosti však, že Kimova próza je co do svého myšlenkového světa neobvyklá, ona má mnoho neotřele individuálního, „kimovského“ i po formální stránce. Sováková dospívá k přesvědčení o blízkosti Kimových románů pohádce, mýtu, paralele aj., tedy žánrovým formám směřujícím k zobecnění, k vytváření syntetického podání bez výrazné konkrétní

zace místa a času a (protože obsah a forma spolu těsně souvisejí) tíhnoucí tedy i ke specifickému podání toho modelu světa, o kterém jsme psali výše. Za zatímní završení Kimovy práce s formou pak považuje *Jonášův ostrov*, o kterém soudí, že je pro oscilaci mezi různými módy vyprávění jen obtížně interpretovatelný (ostatně – chce vůbec Kim svět interpretovat? můj osobní pocit je, že jej spíše chce procítit, splynout a plynout s ním, být jeho součástí, která tuší – a totéž prostředkuje čtenáři). Literární tvorba imanentně směřující a současně autora jakoby podvědomě (nebo předvědomě?) vedoucí ke svobodě („pochopení podstaty vyšší svobody“ – s. 139) se tak stává formálně nejednoduchým vyjádřením Kimova originálního intuitivně holistického pojmání světa.

Chtělo by se (jak se na recenzenta sluší a patří) konstatovat, že ona pluralita náhledů, konceptů, formálních příznaků atd. by měla být autorkou nějak utříděna, kategorizována, hierarchizována, že možná bylo vhodnější postupovat po jednotlivých dominantách onoho specifického modelování světa a nikoli po jednotlivých románech, že by měl být autor románů „ukázněně“ a spoután jasným pojmenováním a kategorizací toho, jak s obsahem a formou pracuje, že by jeho model světa měl být přesně vymezen určením toho, ke které ze filozofické koncepci (především či čím nejvíce) přináleží, případně pak, s jakými odchylkami tam patří. Možná by právě souvislost s tím, jak pojímá a popisuje svět např. C. G. Jung, pomohla některé konceptuální jevy vřadit do kontextu filozofického myšlení 20. století... Přesto to dělat nebudeme. Práce Jany Sovákové je poctivým pokusem pochopit Kimovu filozofii světa i filozofii jeho literární tvorby, je však také zacilením na tu část současné literární produkce, která není tolik „in“, zato je možná mnohem inspirativnější než celá řada postmoderních literárních opusů. Monografie je však i důkazem, že Kim je spisovatel, ke kterému se dá jen složitě proniknout tak, aby bylo možno vyřknout jakýkoli „konečný soud“, a to zvláště tehdy, když pod svoji magickou vládu do značné míry dostane i literárního teoretika, který se o něm odhodlá psát.

Josef Dohnal